

методів і засобів навчання, які забезпечать якісні зрушення у мовленнєвій культурі здобувачів освіти.

У процесі розроблення методики опрацювання норм української літературної мови в ліцеї враховувалися механізми переходу від знання правил та алгоритмів їх застосування до свідомої навички використання у мовленні, в різноманітних життєвих ситуаціях, діапазон яких послідовно розширюється; збільшення способів використання знань, що робить їх оперативнішими, а навчання – більш ефективним. Цьому сприяють активізація пізнавальної діяльності ліцеїстів, мотиваційно усвідомлене засвоєння ними мовних норм, удосконалення здатності застосовувати їх на практиці; розвиток аналітичного системного раціонального критичного і творчого мислення; урізноманітнення комунікаційних навичок; взаємозв'язане формування умінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності; збагачення словникового запасу учнів ліцею відповідною віковій й сучасним реаліям лексикою, проблемне й дослідницьке навчання, використання інтерактивних методів; групова взаємодія; робота з попередження й усунення помилок, рефлексія тощо.

ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ЖАНРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЛІЦЕЇ

*В. І. Новосьолова, кандидат пед. наук,
старший науковий співробітник*

Активізація мовленнєвих інформаційних (представлення, пояснення, інструкція, повідомлення), діалогічних (бесіда, телефонна розмова, листування), оцінювальних (похвала, осуд, рецензія, характеристика), фактичних (бесіда, телефонна розмова, листування, порада, комплімент), етикетних (привітання, вибачення, відмова) жанрів у комунікативній взаємодії старшокласників на уроках української мови сприяє забезпеченню ефективності й результативності процесу формування компетентного мовця.

Учителю-словеснику важливо сформулювати в учнів навички (які переростатимуть у потребу) визначати мету вивчення певного мовленнєвого жанру на уроці. Необхідно так скоригувати систему цілей уроку, загальну атмосферу освітньої діяльності учнів, наповнити зміст навчання особистісно орієнтованим й емоційно наповненим матеріалом, щоб задіяти якомога ширше коло мотивів з метою залучення й мобілізації внутрішнього потенціалу сил здобувачів освіти. Важливим етапом уроку є процес зіставлення кінцевого результату з поставленою метою. За необхідності – корекція результату.

Практичне впровадження мовленнєвих жанрів передбачено у створеному й експериментально перевіреному в закладах загальної середньої освіти підручнику української мови для 11-го класу (авторки Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова). Активізація жанрів мовлення на уроках української мови відбувається за допомогою текстів, ситуаційних вправ, методично доцільної системи завдань і запитань, які спрямовані на досягнення передбачених навчальною програмою кінцевих

результатів. Створено умови для засвоєння мовленнєвих жанрів за рахунок уміщення в підручнику пояснень, пам'яток, алгоритмів і зразків виконання завдань.

Порівняльний аналіз здобутих результатів проведеного моніторингу вмінь, навичок, ставлень і поведінкових норм здобувачів освіти засвідчує відчутну перевагу пропонованої системи вправ і завдань. Зокрема значно помітне зростання кількості учнів 11 класу з достатнім (24%) і високим (18%) рівнем сформованих умінь використовувати засвоєні мовленнєві жанри в різних життєвих ситуаціях, порівняно з контрольними класами. Здобуті дані підтверджують ефективність розробленої системи роботи.

Отже, упровадження мовленнєвих жанрів у шкільну практику учнів ліцею на уроках української мови є дієвим механізмом перетворення здобутих знань, умінь в ефективне володіння ними відповідно до комунікативного наміру й відповідної ситуації спілкування, способом вирішення конкретних завдань.

ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЛІЦЕЇСТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Л. О. Попова, кандидат пед. наук, доцент

Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень ліцеїстів з української мови є стимулом для визначення ними подальших шляхів особистісного розвитку, корекції поведінки, налагодження ефективної комунікації, а також розвитку конструктивної мотивації, формування позитивного ставлення до виконання різних видів діяльності. У контексті зазначеного особливої уваги потребує вибір засобів перевірки й оцінювання, до яких уналежнюють тести, диктанти, творчі роботи, контрольні вправи й завдання тощо. Значна частина наведеного лінгводидактичного інструментарію зорієнтована на перевірку знаннєвого і частково діяльнісного складників компетентності, натомість ціннісний, ставленнєвий, поведінковий перевірити в такий спосіб складно. Тому, вибираючи засоби перевірки й оцінювання, учитель передусім має спрогнозувати, наскільки той чи той засіб буде результативним не лише для визначення рівня знань з української мови й умінь застосовувати засвоєну інформацію в різних ситуаціях (навчальних, життєвих, професійних), а і здатності продуктивно комунікувати в команді, вибирати поведінкові моделі, що відповідають певним умовам спілкування, комплексно розв'язувати проблеми, знаходити компромісне рішення тощо. До того ж доцільно зважати і на можливість вибраного засобу комплексно реалізувати функції оцінювання: діагностувальну, коригувальну, прогностичну, навчальну, розвивальну, виховну, стимулювально-мотиваційну, рефлексійну. Зважаючи на зазначене, засобом, який дасть змогу комплексно перевірити навчальні досягнення учнів, вважаємо компетентнісно орієнтовані завдання, що становлять пропонований учневі комплекс послідовних дій, виконання яких стимулюватиме самостійність у здобуванні знань, спонукатиме до креативності, сприятиме активізації його навчально-пізнавальної діяльності, набуттю життєвого досвіду тощо. Кожен зі складників такого завдання наближає учнів до реальних умов спілкування: стимул